

AMERIKANEN

Leesexemplaar

Steven De Foer

AMERIKANEN

Het had
zo mooi
kunnen
zijn

Polis

INHOUD

Inleiding

De Amerikaanse illusie

7

1

Het uitgegomde volk

21

2

Van slaven tot halfburgers

53

3

De belofte van Lady Liberty

85

4

Een zieke democratie

103

5

De Amerikaanse eeuw

137

6

Mateloos land

157

7

No country for poor men

175

8

Ongebruikt verstand

209

9

Bullshit Mountain

223

10

Goddelijke interventie

241

11

Uit mijn dode handen

261

12

Make America normal again

281

Verantwoording

301

Inleiding

De Amerikaanse illusie

This land is your land, this land is my land
From California to the New York island
From the redwood forest to the Gulf Stream waters
This land was made for you and me

As I was walking that ribbon of highway
I saw above me that endless skyway
I saw below me that golden valley
This land was made for you and me

I've roamed and rambled and I followed my footsteps
To the sparkling sands of her diamond deserts
And all around me a voice was sounding
This land was made for you and me

In the shadow of the steeple I saw my people
By the relief office I seen my people
As they stood there hungry, I stood there asking
Is this land made for you and me?

(Woody Guthrie, 'This Land Is Your Land')

AMERIKANEN

Amerikanen zijn dol op superhelden. Ze zien hun land als de superheld van de wereld. Ze geloven oprecht in hun superioriteit. Niet in een absolute genetische zin zoals de nazi's deden, maar wel als nationaal project. Dat de Verenigde Staten de grootste natie in de geschiedenis van de mensheid zijn, en dat de wereld erop vooruit zou gaan als iedereen hun normen en waarden zou overnemen, beschouwen de meeste Amerikanen als evident. Het is nochtans een vergissing. Ik hou van de VS, maar het is een land met evenveel gebreken als kwaliteiten. Patriotische eigendunk belet hun dat werkelijk onder ogen te zien, en te beseffen dat oplossingen voor enkele van hun grootste problemen al bestaan, in andere landen.

Soms vragen Amerikanen me waarom ik vanuit Europa naar hun land blijf pendelen. Heb ik dan nog nooit gedacht over het aanvragen van een greencard? Als ik antwoord dat ik hun land een fascinerende reisbestemming vind, maar er niet permanent zou willen wonen, zijn de reacties vaak stomverbaasd, of zelfs gekwetst. Dat een buitenlander reserves uit over hun maatschappelijk model, of wat ze ervan gemaakt hebben, ervaren ze als een kaakslag.

American exceptionalism – het goedbedoelde maar arrogante idee dat de VS een uitzonderlijke natie is waar de burgers vrijer en gelijkjer zijn dan waar dan ook, en die als missie heeft haar waarden naar de hele wereld te exporteren – zit immers diep ingebakken. Bij de Amerikanen zelf, maar ook bij veel Europeanen. De liberale Franse politicoloog Alexis de Tocqueville, die na zijn omzwervingen door de VS zijn bewondering neerschreef in *De la démocratie en Amérique* (1835), beïnvloedde generaties Amerikadeskundigen met zijn scherpzinnige maar soms ook wat dweperige analyses. De Tsjechische componist Antonín Dvořák liet zich voor zijn schitterende Negende Symfonie 'Uit de Nieuwe Wereld' inspireren door indiaanse liederen, en door de negrospirituals, waarin hij al in 1893 de toekomst van de populaire muziek zag. De populaire Duitse schrijver Karl May stak met zijn verhalen over Winnetou en Old Shatterhand heel Europa aan met een romantische voorliefde voor indianen en het Wilde Westen, zonder er ooit een voet te zetten. De interesse in onze contreien voor al wat Ame-

INLEIDING

rikaans is, is altijd groot geweest. Ook bij mij. Mijn eerste reis naar de VS, op mijn veertiende naar Californië en de canyons van Utah en Arizona, heeft me besmet met een voorliefde voor de Amerikaanse *great outdoors* – én voor film.

Een bijzonder land en volk is het dus ongetwijfeld. Maar niet exceptioneel, in de zin van superieur aan andere volkeren en landen. Af en toe durft er ook eens een Amerikaan die ballon te doorprikken. Jimi Hendrix schokte de natie door in 1969 op Woodstock welbewust een verwrongen, dissonante versie van het volkslied uit zijn gitaar te martelen – een auditief protest tegen de oorlog in Vietnam, de discriminatie van zwarten en andere minderheden, en andere euvelen van de regering-Nixon. Recenter, in 2012, bond de scenarist Aaron Sorkin de kat de bel aan in de pilootaflevering van de HBO-serie *The Newsroom*. Jeff Daniels vertolkte daarin Will McAvoy, een nieuwsanker dat zijn illusies al jaren begraven heeft, en alle onzin beu is.

In een veelbesproken scène, tijdens een debat op een universiteit, vaart McAvoy uit tegen een studente die met grote vanzelfsprekendheid Amerika het grootste land ter wereld noemt. ‘We zijn 7de in geletterdheid, 27ste in wiskunde, 22ste in wetenschappen, 49ste in levensverwachting, 178ste in perinatale sterfte, 3de in mediaan gezinsinkomen, 4de in aantal werknemers en 4de in export. We zijn de beste ter wereld in slechts drie disciplines: percentage burgers dat in de gevangenis zit, percentage volwassenen dat gelooft dat engelen echt bestaan, en uitgaven voor defensie. Voor dat laatste geven we meer uit dan de volgende 26 landen opgeteld, hoewel daarvan 25 onze bondgenoten zijn. Dus als je godverdomme vraagt wat ons het grootste land in de wereld maakt, waarover heb je het dan?’

Acht jaar later is het, grosso modo, nog slechter geworden: 24ste in alfabetisering, 39ste in wiskunde, 25ste in wetenschappen, 53ste in levensverwachting, 52ste in perinatale sterfte, 6de in mediaan gezinsinkomen, 4de in aantal werknemers en 2de in export.

Die drie eerste plaatsen hebben ze nog steeds stevig in handen, al is dat van dat geloven in engelen sinds 2011 (toen waren het er bijna acht

AMERIKANEN

op de tien) niet meer getoetst. Qua geluksgevoel halen de Amerikanen toch nog een 19de plaats. Dat is te danken aan een verguld zelfbeeld, en een vaak ontstellend gebrek aan kennis van de rest van de wereld. Chauvinisme creëert soms zijn eigen geluk.

Ik ken een boekhandel in Haight-Ashbury, de hippiewijk in San Francisco, die spottende postkaartjes verkoopt met statistieken over *American exceptionalism*. De VS is bijvoorbeeld ook exceptioneel in inkomensongelijkheid, lage sociale mobiliteit, slachtoffers van vuurwapens, obesitas en verslaving aan medicijnen. Een dergelijk zelfkritisch sarcasme vind je echter uitsluitend in alternatieve linkse kringen.

Nochtans is de modale Amerikaan zeker niet in de wolken over de stand der dingen. Die is zo gefrustreerd over zoveel zaken dat hij valt voor slogans van politici die beloven dat het allemaal anders en beter wordt – van ‘*Yes, we can*’ tot ‘*Make America great again*’. Toch blijft hij onwrikbaar patriottisch in zijn geloof dat ‘dit nieuwe land een schitterende *stad op een heuvel* is, met de ogen van alle mensen op ons gericht’ – zoals de charismatische dominee en eerste gouverneur van Massachusetts, John Winthrop, zei in 1630.

Zo blijft Joe Sixpack (de Amerikaanse versie van Jan Modaal) het credo trouw van de Founding Fathers: vrijheid, gelijke kansen, individualisme, gespaard blijven van overheidsinmenging, en uiteraard protestantisme, waarin die andere ingrediënten hun wortels hebben. Met de trots van hun overtuiging blijven Amerikanen zich beschouwen als de uitvinders en ware hoeders van de democratie, zelfs nu ze een corrupte halvegare tot president verkozen hebben en het zelfreinigende vermogen van hun instellingen tegen zo’n rampenscenario tekortschiet.

Bij het vlaggenvertoon aan openbare gebouwen en grote winkels, de Pledge of Allegiance bij aanvang van iedere schooldag, het zingen van het volkslied voor de banaalste sportwedstrijd, verkiezen Amerikanen niet te denken aan de momenten van tegenslag en falen. Ze kijken liever naar hun verwezenlijkingen in hun glorieuze twintigste eeuw, toen ze drie allesbepalende conflicten wonnen: de beide wereld-

INLEIDING

oorlogen, maar ook de Koude Oorlog. In de ogen van de Amerikanen was het immers niet zozeer aan innerlijke erosie, maar louter aan Ronald Reagan te danken dat Michail Gorbatsjov de Sovjet-Unie liberaliseerde en toeliet dat het IJzeren Gordijn werd ontmanteld en de Muur werd afgebroken.

Dankbaarheid

Dat is een gekleurde en wat zelfingenomen lezing van de geschiedenis, maar ze is zeker niet helemaal onwaar. In linkse kringen in Europa sloeg terechte kritiek op het imperialisme en al te ongenadige kapitalisme van de VS in het verleden soms om in regelrecht anti-amerikanisme. Dat was en is een kwalijke neiging. Wat meer dankbaarheid voor hun doorslaggevende rol in onze recente geschiedenis is op zijn plaats. Toegegeven, die rol was niet altijd van harte. In WO I bleven de Amerikanen lang neutraal, zelfs nadat de Duitsers het passagierschip *Lusitania* hadden getorpedeerd voor de Ierse kust en twaalfhonderd passagiers verdronken waren. Pas toen in 1917 het Zimmermann-telegram uitlekte, waarin de Duitsers aan Mexico voorstelden samen te zweren tegen de VS, verklaarde president Woodrow Wilson de oorlog.

Ook in 1940 en 1941 kreeg Franklin D. Roosevelt het niet aan zijn Congres en zijn kiezers verkocht dat er een vuist moest worden gemaakt tegen het Duitse en Japanse fascisme. Daarvoor was het wachten tot de VS zelf aangevallen werd, in Pearl Harbor. Maar wie twijfelt over de offers die de Amerikanen brachten om Europa te bevrijden, moet de openingsscène van *Saving Private Ryan* eens herbekijken.

Bovendien beperkte de Amerikaanse steun zich niet tot het militaire. Louter dankzij de miljarden van het Marshallplan kon Europa (de geallieerden, maar ook het tot puin gereduceerde Duitsland) zo snel overeind kruipen. Hetzelfde geldt voor Japan. Wie tegenwerpt dat de edelmoedigheid van Truman en Eisenhower ook tot doel had de invloed van het communisme in te dijken en een grote afzetmarkt voor de Amerikaanse economie te garanderen, heeft gelijk. Maar mag

AMERIKANEN

het? Hoeveel zuiver altruïsme heeft er in de wereldpolitiek ooit bestaan?

Een tweede grote reden om van Amerikanen te houden is hun gigantische invloed op onze cultuur. Dat grote, vulgaire, op geld beluste land heeft veel slechte smaak over de wereld uitgestort, maar ook veel moois.

Tijdens lange autoritten zucht ik weleens diep, als ik na uren derde-rangscountry of banale r&b (afhankelijk van de streek) en verbijsterende religieuze of politieke haatpraat vruchteloos wat kwaliteitsmuziek zoek op mijn autoradio. Hollywood is geworden tot een vulgaire geldfabriek die kinderachtige *comic books* verfilmt voor een doelgroep van tieners met meer interesse in popcorn en computer-effecten dan in visuele schoonheid of een verrijkend verhaal.

Maar de VS betekent ook Steinbeck, Updike, Capote en Franzen, Billy Wilder en Woody Allen en Scorsese en de Coens, Hopper en Rothko, Sinatra en Dylan en Springsteen en Aretha Franklin.

Via de boeken, songs en films van die artiesten is dat enorme land ook symbool gaan staan voor romantische vrijheid, voor het gevoel dat je zomaar kunt vertrekken naar een toekomst duizenden kilometers verder, zonder je land en taalgebied te verlaten. Wat een horizon, letterlijk en figuurlijk. Geen wonder dat daar mensen geboren werden die zelfs de maan wilden bereiken.

De reus van Atlanta

Mijn emotionele verbondenheid met het land en zijn inwoners is relatief recent. Ze dateert van 2001. Ik had me, na mijn jaren als correspondent in Nederland, door mijn hoofdredacteur het chefschap van een afdeling laten aanpraten, met de garantie dat ik die taak mocht teruggeven als ik te graag voltijds bleef schrijven. Het zoeken naar een opvolger bleef echter duren, en op 7 september stond ik in het kantoor van Peter Vandermeersch om te zeggen dat ik geen journalist was geworden om mijn dagen te slijten in vergaderingen. 'Ik ben verdraaid nog nooit in New York geweest, bijvoorbeeld', zei ik

INLEIDING

een beetje boos. Ik ben niet bijgelovig, maar over die uitspraak voel ik me nog steeds wat schuldig, want vier dagen later boorden twee vliegtuigen zich in de Twin Towers.

Ik ben toen een maand in New York geweest. Ik beschreef het verdriet van de overlevenden, de moedeloosheid van de reddingswerkers, de onwezenlijke angst die over die voorheen zo zorgeloze stad hing. Zes dagen na de ramp liep ik tussen de bewoners en beurswerkers die voor het eerst mochten terugkeren naar wat er overbleef van hun Financial District, een wijk die bedekt lag onder een dikke film van smerig grijs stof. Voor een speelgoedwinkel in Nassau Street stond iemand met een mattenklopper de viezigheid uit een enorme pluchen ijsbeer te meppen, terwijl beursmakelaars op straat stonden te huilen. Die kwetsbare New Yorkers die al hun branie verloren hadden, hebben toen mijn hart gestolen zoals ze dat anders nooit zouden hebben gekund.

Laat op een avond ontmoette ik er Bob, een boomlange vijftiger uit Atlanta, die er net een lange shift op had zitten als reddingswerker op Ground Zero. Hij werkte er vooral in de emmerketting. Urenlang puin doorgeven, en soms een stuk van een arm of been in je emmer ontdekken. De stoere man barstte in tranen uit toen hij het vertelde.

‘Ik ben een echte zuidelijke vent, normaal heb ik helemaal niets met die Joden en socialisten en intellectuelen in New York. Dat is Amerika niet, dacht ik. Tot ik tv-beelden zag van zevenjarige kinderen die aan de reddingswerkers belegde broodjes gaven, verpakt in tekeningen die ze zelf gemaakt hadden. Ik kan niet blijven doen alsof New York mijn verantwoordelijkheid niet is, dacht ik toen. Ik heb mijn elektrozaak tien dagen gesloten om te komen helpen.’ Hij was verbaasd dat de samenwerking zo goed verliep ‘met al die Puerto Ricanen, van wie de meesten nauwelijks Engels verstaan’.

Samuel Huntington schreef in 2004, relatief kort na 9/11, in *Who Are We? The Challenges to American National Identity*: ‘Het raciaal of etnische ene Amerika bestaat niet meer, het cultureel ene Amerika ligt onder vuur, en zoals de ervaring met de Sovjet-Unie leert, is ideologie een te zwak middel om mensen te binden die geen raciale, etnische of cul-

AMERIKANEN

turele overeenkomsten meer hebben om uit te putten. Maar samenlevingen kunnen hun einde uitstellen en de processen van desintegratie een halt toeroepen door hun gevoel van nationale identiteit nieuw leven in te blazen. De Amerikanen deden dat na 11 september. De uitdaging voor het Derde Millennium wordt of ze dit kunnen blijven doen, ook als ze niet aangevallen worden.' Dat was zestien jaar geleden. Het gaat niet bepaald de goede richting uit sindsdien.

De ontmoeting met de reus van Atlanta deed me voor het eerst echt beseffen wat een gecompliceerd volk de Amerikanen zijn: een stuk verdeelder nog dan Walen en Vlamingen, die over taalverschillen struikelen en elkaars zangers en tv-figuren niet kennen, maar sociaal-cultureel toch ook nog veel gelijkenissen vertonen.

De volgende twee decennia ben ik de VS intensief gaan bereizen, als journalist en als toerist. De Amerikanen bleken een erg dankbaar volk voor een reporter. Omdat ik hun taal spreek, maar ook omdat ze graag babbelen en vaak het hart op de tong hebben. In sportbars en steakhouses kun je als eenzame reiziger steeds aan de bar eten, en dan is het ijs snel gebroken met wie links en rechts van je zit. Ik heb er vaak mensen ontmoet met wie ik het politiek oneens was, maar die toch sympathiek overkwamen. Ik houd van hun optimisme, hun openheid, hun vlotte vriendelijkheid.

Het andere uiterste is ook mogelijk, zeker de laatste jaren, nu Donald Trump zijn aanhangers leert dat de pers de vijand is. Sommigen formuleren hun haat en wantrouwen ongegeneerd, wat onvriendelijk is maar journalistiek interessant. Op een *county fair* (zomerkermis) in Pennsylvania zei een norse kerel met een rode Maga-pet me ooit: 'Ik praat niet met jou, je draagt een bril en je ziet er slim uit.' In het Amerikaanse *heartland* maakt kennis een vijand van je, zo ver zijn we gekomen. Barack Obama werd verweten dat hij soms te professoraal sprak, en ook tegen Elizabeth Warren speelde volgens veel politieke waarnemers dat ze te veel Harvard ademt. De Amerikaanse kiezer heeft het niet zo begrepen op slim. De voorbeelden van presidenten en andere toppolitici die zich geloviger en volkser voordoen dan ze zijn, zijn talrijk.

INLEIDING

Over Donald Trump wil ik in dit boek niet meer schrijven dan noodzakelijk. Omdat nieuwe paragrafen en hoofdstukken in zijn zwartboek dagelijks worden geschreven, en omdat ik hoop dat hij op 3 november 2020 uit het Witte Huis verdreven wordt – al betekent dat nog niet dat we van hem verlost zijn. Maar vooral ook omdat het verschijnsel Trump de aandacht afleidt van de essentie. Dat een boosaardige oplichter en tv-clown met leugens en haatzaaij en zonder enig benul van beleid een grote partij kan kapen, president kan worden en zich ongestraft kan ontpoppen tot een zonnekoning die aan niemand nog verantwoording aflegt, zegt evenveel over de VS als over hemzelf.

Het is al heel wat dat veel Amerikanen beseffen dat het de verkeerde kant uit gaat met hun land. Dat was zelfs al zo vóór Trump. In *The Newsroom* ging Jeff Daniels' litanie nog verder. 'We waren ooit wél het grootste land ter wereld', zei hij. 'We vochten om morele redenen, we stemden wetten of schaften ze af om morele redenen. We bestreden de armoede, niet de arme mensen. We brachten offers, gaven om onze burens, klopten onszelf niet op de borst. We bouwden grote dingen, maakten ongelooflijke technologische vooruitgang, verkenden het heelal, genazen ziekten, creëerden de beste artiesten en de grootste economie ter wereld. (...) We zorgden ervoor dat we geïnformeerd waren en lieten ons leiden door echte leiders. De eerste stap bij het oplossen van een probleem is erkennen dat er één is: Amerika is niet meer het grootste land ter wereld.'

Het had zo mooi kunnen zijn

Er zit veel behartenswaardigs in deze woorden, maar het uitgangspunt klopt niet.

Dat ideale, nobele land heeft nooit bestaan. De VS is enkele keren in de geschiedenis in de buurt gekomen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog, paradoxaal genoeg, een haast uniek geval van een oorlog waarin er echt Goeden en Slechten waren. En tijdens de jaren zestig, toen er met Lyndon B. Johnsons Great Society en de burgerrechten

AMERIKANEN

voor zwarten eindelijk ernstige correcties kwamen op het recht van de sterkste, én de economie iederéén vooruitgang bracht. Maar er waren ook altijd atoombommen en politieke moorden, foute oorlogen of corrupte presidenten: te veel minpunten om die aanspraak op een status als beloofde land te kunnen staven.

Volgens Samuel Huntington is dé verwezenlijking van de Verenigde Staten dat een van oorsprong blanke, Angelsaksische en protestantse natie in enkele eeuwen tijd een multiculturele samenleving is geworden.

Volgens hem, en andere conservatieve denkers, is dat te danken aan het vasthouden aan het credo van de eerste kolonisten: het handhaven van de oorspronkelijke christelijke en democratische kerncultuur. Dat is een geborneerde gedachte. De waarheid is dat de nieuwe natie vanaf haar ontstaan vreselijke fouten heeft gemaakt die indruisten tegen haar eigen basisprincipes. Het had zo mooi kunnen zijn, een nieuw land waar de burgers zich afzetten tegen de kwalijke fouten van het oude continent: de erfelijke macht van monarchie en aristocratie, de standenmaatschappij, onderdrukking van de rechten van het individu, kolonialisme en imperialisme. De Tocqueville was zo in de wolken over het Amerikaanse experiment met zijn relatieve gelijkheid tussen de mannelijke burgers, dat hij de beperkingen niet meer zag.

Maar de Amerikanen bleken minstens even grote imperialisten als de grote Europese naties. In een dikke eeuw tijd palmde de oorspronkelijke dertien staten een gebied in *from sea to shining sea*: een vervijfvoudiging van het grondgebied, door land te stelen en te veroveren van de Native Americans en van buurland Mexico. Ook de rol van politieagent van de wereld, die de VS zich toe-eigende na WO II – officieel om de wereld veiliger en democratischer en welvarender te maken –, steunde in aanzienlijke mate op machtshonger en economisch eigenbelang.

De fraaie principes over eenieders *pursuit of happiness* in de Declaration of Independence van 1776 wrongen bovendien geen klein beetje met twee belangrijke redenen waarom de onafhankelijkheid zo fel werd bevochten: de ‘Amerikanen’ waren ontevreden over de Britse plannen om slavernij te verbieden en om definitieve vaste grenzen af te

INLEIDING

spreken met de Native Americans. (Veel enthousiasme voor de Amerikaanse revolutie was er dan ook niet onder zwarten en indianen. De Engelsen boden tijdens de Onafhankelijkheidsoorlog zwarte slaven de vrijheid aan, als ze meevochten om de rebellie te bedwingen. Tussen de 80.000 en 100.000 slaven ontsnapten in die dagen uit hun plantages. Velen waagden hun leven om de Britse linies te bereiken en mee te vechten tegen de Amerikaanse opstandelingen. En de indiaanse coalitie onder leiding van de legendarische Tecumseh steunde de Engelsen, toen die een kwarteeuw na de Amerikaanse revolutie probeerden de VS opnieuw in handen te krijgen.)

Een op de vijf inwoners van de Verenigde Staten was slaaf in 1776; Thomas Jefferson, die de Declaration of Independence schreef, had zelf slaven. Het systematisch verjagen en bijna uitroeien van de indianen moest nog op kruissnelheid komen. Toen *The New York Times* in 2019 aan vijf eminente historici vroeg wat er in het Amerikaanse onderwijs ontbrak, schreef Harvardprofessor Walter Johnson dat ‘de moderne Verenigde Staten zijn gebouwd op indiaans land met Afrikaanse handenarbeid. Geen molens zonder plantages, geen spoorwegen zonder reservaten.’ Twee gigantische schandvlekken op het ontstaan en de bloei van de Verenigde Staten.

‘De Verenigde Staten zijn niet groots omdat ze verlichter zijn dan andere naties, maar omdat ze in staat zijn hun fouten te herstellen’, schreef de Tocqueville. De Amerikanen hebben ook kansen gekregen om die schandvlekken weg te wassen, maar ze grepen die kansen niet, te weinig of te laat. Ja, de VS is een multiculturele samenleving geworden, maar nooit op basis van echte gelijkheid tussen de rassen. De jonge natie die zo tegen de standenmaatschappij van het ancien régime gekant was, heeft haar eigen standen ingericht – niet op basis van verdienste, maar op basis van ras en rijkdom. Amerikanen zullen het niet graag toegeven, maar de VS is het grootste deel van zijn geschiedenis een racistisch land geweest, met een blanke elite die indianen, zwarten, Aziaten en latino’s zo veel mogelijk buiten haar samenleving hield. Zeer geleidelijk komt daarin verandering, maar termen als ‘smeltkroes’ en ‘multiculturele natie’ zijn echt te welwillend.

AMERIKANEN

Alleen in Henegouwen

Of zie ik het glas nu te veel halfleeg in plaats van halfvol? Al die Ieren, Italianen, Duitsers, Russen, Armeniërs, Chinezen en Mexicanen, ja zelfs de nazaten van die weggeroofde Afrikanen noemen zich vandaag volmondig 'Amerikaan'. Ze lijken de spanningen en haat waarmee hun voorouders te maken kregen, te hebben vergeven of vergeten. Ze koesteren de band met hun oude land, op een jaarlijks feest met een parade, maar zijn de andere 364 dagen burgers van hun adoptieland. Dat heeft te maken met die enkele decennia, soms al eeuwen gemeenschappelijke geschiedenis, maar ook met de kracht van hun gemeenschappelijke taal, het Engels. Ook al zijn staten als Texas, New Mexico, Arizona, Florida en Californië de facto tweetalig.

Het heeft ook veel te maken met omvang. *Size matters*. Veel Amerikaanse verwezenlijkingen zijn meer te danken aan de grootte van het land dan aan de grootsheid ervan. Dat geldt voor de economie, de massacultuur, de sport, de oorlogsvoering, de diplomatie en de internationale status: Amerikanen zijn winnaars, veel meer dan de versnipperde Europeanen ooit kunnen zijn, en wie wil er nu niet graag een winnaar zijn?

Maar het beste bindmiddel is altijd de cultus van de American dream geweest. Het begrip ontstond in de achttiende eeuw, toen de *frontier* nog echt wild en open was, als een uitnodiging voor ieder individu dat een beter leven wenste. Zit het leven even tegen: *go west!* Die uitwijkmogelijkheid was de ultieme zoethouder voor alle verschoppelingen die in de New Yorkse Lower East Side met veertien in twee kamers van een onverwarmde huurkazerne waren beland.

Er bestaan veel varianten op deze verraderlijk hoopgevende mythe. Vroeger had je de Gold Rush van 1869 en de Land Rush naar Oklahoma in 1889 (toen er letterlijk een race voor kolonisten werd georganiseerd, met een startschot aan de staatsgrens, waarbij de snelsten de aantrekkelijkste percelen als hun eigendom mochten claimen). Vandaag heb je wegwerpjongeren die de tristesse van verwaarlozing of seksueel

INLEIDING

misbruik in disfunctionele gezinnen of pleegouderschap ontvluchten en naar Californië trekken om als acteur of zanger ontdekt te worden, terwijl ze er in een tentje tussen de junkies belanden. Ik heb met zulke jongelui gesproken: de zelfverblindende hardnekkigheid, een onrealistische droom is hun grootste drug.

Het Amerikaanse optimisme is onverwoestbaar. Zelfs in spookstadjes in het Midwesten, waar drugsspuiten rondslingeren op een Main Street waar nog twee winkels open zijn, blijven haveloze mannen die wat rondhangen hardnekkig ontkennen dat ze arm en werkloos zijn. Ze wachten gewoon op de dag dat het geluk hun zal toelachen.

Eeuwenlang hebben teleurgestelde mensen in het hiernamaals geloofd om het dagelijkse leven aan te kunnen. In onze contreien spelen ze vandaag op Euromillions, en in de VS geloven ze in de American dream. Er zijn tijden geweest, de jaren vijftig en zestig bijvoorbeeld, dat dat geloof vrij realistisch was. Sinds in de jaren zeventig voor de middenklasse de aftakeling begon, is de droom steeds vaker een fata morgana gebleken. Vandaag is de VS onder meer door gettovorming in het onderwijs en de ongehoord hoge prijs van universitaire studies het westerse land met de laagste sociale mobiliteit. België en Nederland behoren tot de landen met de allerhoogste.

Op de Republikeinse Conventie in Tampa, 2012, vond de partijtop tussen alle blanke mannelijke sprekers een excuustruus: Susana Martinez, toen gouverneur van New Mexico, was de eerste latina die namens de Republikeinen zo'n hoog ambt bereikte.

Zij mocht ook een toespraak geven, om een illusie van diversiteit te creëren. Martinez sprak met veel pathos over hoe ze het met haar Mexicaanse origine zo ver had geschopt. *'Only in America'* is zoiets mogelijk, herhaalde ze voortdurend. Ik vond het jammer dat ik haar niet kon onderbreken. Ik had de zaal graag verteld dat ik uit België kwam, en dat mijn premier een openlijk homoseksuele zoon van doodarme Italiaanse gastarbeiders was, die dankzij ons nagenoeg gratis onderwijs aan zijn bescheiden milieu was ontsnapt. Ik ben geen grote fan van Elio Di Rupo, maar wel van de vanzelfsprekendheid

AMERIKANEN

waarmee hij het tot leider van ons land kon en mocht schoppen. In de VS lijkt dit me zo goed als onmogelijk. De Belgische droom is vandaag reëler dan de Amerikaanse.

1

Het uitgegomde volk

Can you remember the times
that you have held your head high
and told all your friends of your Indian claim
proud good lady and proud good man
your great-great grandfather from Indian blood sprang
and you feel in your heart for these ones

When a war between nations is lost
the loser we know pays the cost
but even when Germany fell to your hands
consider dear lady, consider dear man
you left them their pride and you left them their land
and what have you done to these ones

Has a change come about my dear man
or are you still taking our lands
a treaty forever your senators sign
they do dear lady, they do dear man
and the treaties are broken again and again
and what will you do for these ones

(Buffy Sainte-Marie, 'Now That the Buffalo's Gone')

AMERIKANEN

Indianen zijn zwijgzaam, luidt het cliché, maar clichés zijn er om genuanceerd te worden, en dus reed ik op goed geluk het reservaat in van de Sac and Fox (Meskwaki, in hun eigen taal) in Iowa. Enkele honden en spelende kinderen waren de enige tekenen van leven in het dorp. Af en toe zag je een gordijn bewegen van een grauwe bungalow in de schaduw van hoge naaldbomen. Pogingen tot een gesprek met de zeldzame volwassenen die zich even buiten waagden, strandden op wantrouwende blikken en korte antwoorden. Andrew Oldbear liet zich schoorvoetend verleiden tot een gesprekje. Het was 2012, en ik peilde naar zijn kiesintenties bij de presidentsverkiezingen.

‘Als ik mocht, zou ik op Obama stemmen’, zei Oldbear, een dubbelganger van Graham Greene, de acteur uit *Dances with Wolves*. Hoezo als hij mocht stemmen, indianen zijn toch al sinds 1924 Amerikaanse staatsburgers? ‘Ik ben een veroordeeld misdadiger. Drie keer betrapt op dronken rijden. Bij de derde keer verlies je je politieke rechten in deze staat.’

Voter obstruction, het met slinkse manoeuvres belemmeren van het stemrecht, is courant in zuidelijke staten, om het politieke gewicht van de zwarte bevolking klein te houden. Minder bekend is dat, in regio’s met een Republikeinse meerderheid, ook indianen bewust politiek monddood worden gemaakt. De Republikeinen gaan er immers van uit dat ze van Native Americans weinig heil te verwachten hebben. Ingewikkelde bureaucratische vereisten, het schrappen van stembureaus en het weigeren van piepkleine lokale satellietstembureaus (waardoor indianen in afgelegen gebieden tot 160 kilometer moeten rijden om hun stem uit te brengen): alle middelen zijn goed om de indiaanse electorale impact minimaal te houden. Zo nemen dus ook alcoholcontroles toe zodra er verkiezingen aan komen. Succes gegarandeerd, want alcoholisme is een epidemie in de meeste reservaten. De affiches tegen de vensters van het wijkcentrum in het centrum van het Meskwakidorp vertelden het klassieke verhaal: uitnodigingen voor AA-bijeenkomsten, advies voor mishandelde vrouwen, informatie over voedselhulp...

HET UITGEGOMDE VOLK

Een man die met zijn zoontje in de tuin speelde, vatte samen waarom indianen weinig spraakzaam zijn: 'We hebben niet veel om trots op te zijn.'

De zelfdestructieve tristesse van de Noord-Amerikaanse indiaan is schrijnend. Pure wrok tegenover blanken zou begrijpelijk zijn, na al wat hun is aangedaan. Maar de stemming in reservaten is wranger dan wrok: dit volk is zo vaak verjaagd, vernederd en vertrappeld zonder ooit echt een vuist te kunnen maken tegen de blanke overmacht, dat het zijn zelfrespect verloren heeft. Zwartten hebben Black Lives Matter, over indianen hangt stille schaamte, zoals bij gepeste kinderen of verkrachte vrouwen. Primo Levi heeft het schuldgevoel van Holocaustoverlevers indringend beschreven. Een indiaanse Levi bestaat niet.

Nee, het zijn geen lachebekken, die Noord-Amerikaanse indianen. In de zomer van 2017 toerde ik met mijn gezin door de nationale parken van Utah en Arizona. Er wonen en werken veel Navajo's in die streek, en hoewel mijn vrouw en kinderen mijn sympathie voor het lot van Native Americans delen, viel het iedereen wel op hoe stug of zelfs nors die vaak overkwamen. Op een heerlijke dag voeren we met een gehuurde boot op Lake Powell, een gigantische canyon die door de bouw van een stuwdam op de Colorado in de jaren zestig is gevolgen. Toen we 's avonds net voor afsluitingstijd de boot hadden teruggebracht en hadden afgerekend, realiseerde ik me pas bij de auto dat ik mijn betaalkaart was vergeten in het verhuurkantoor. Ik keerde terug naar het jachthaventje, waar al geen klanten meer waren, alleen werknemers: jonge Navajo's, bezig met het nachtklaar maken van de boten. Ik moest een poosje wachten en observeerde de jongelui op de steigers discreet. Ik zag hen kletsen, grappen maken, lachen, flirten, wat adolescenten in alle culturen doen. Weg was die karakteristieke norsheid en zwijgzaamheid. Indianen zijn geen vierentwintig uur per dag verbitterd, ze kunnen vrolijk zijn. Op voorwaarde dat er geen blanken in de buurt zijn.

AMERIKANEN

De 'ontdekking' van Amerika

Ooit lachten de oorspronkelijke Amerikanen ook naar vreemdelingen. 'Zo meegaand en vreedzaam zijn die mensen', schreef Christoffel Columbus in 1492 in zijn eerste brief na zijn grote ontdekking aan zijn opdrachtgever, de koning van Spanje. 'Ik zweer u, Sire, er is op de hele wereld geen vriendelijker volk te vinden. Ze houden van hun burens als van zichzelf, en helpen elkaar met de glimlach; en al lopen ze naakt rond, toch zijn hun manieren smaakvol en prijzenswaardig.'

Kortom, besloot Columbus, 'ze zijn ideaal om voor ons te werken en te zaaien en om onze gewoonten over te nemen'.

De Genuees noemde de Arawaks (ook bekend als Taínos) die hem zo vriendelijk hadden verwelkomd op de Bahama's 'indianen'. Hij hield voorlopig vol dat hij India had bereikt, zoals hij het Spaanse hof had beloofd. Een jaar later keerde Columbus terug naar de Caraïben, nu niet met drie maar met zeventien schepen. Die vloot had twaalfhonderd mensen aan boord, om op Hispaniola de eerste Spaanse kolonie te vestigen.

Aan boord waren ook varkens, die ziek werden en mensen besmetten met een virus – waarschijnlijk griep. Volgende expedities brachten andere Europese ziekten mee, zoals mazelen en pokken. Allemaal nieuw voor de Arawaks, die er geen verdedigingsmechanismen tegen hadden.

Columbus wilde indruk maken op zijn opdrachtgevers, die hij schepen vol goud had beloofd. De Spanjaarden waren onnoemelijk wreed. Inboorlingen die niet voldeden aan de eis om één keer per drie maanden een bepaalde voorraad goud te leveren, werden de handen afgehakt. Ze richtten een verzetsleger op, maar dat was geen partij voor de Spanjaarden met hun musketten en hun paarden. Indiaanse gevangenen werden opgehangen of levend geroosterd. Bartolomé de las Casas, een jonge priester en kroniekschrijver, beschreef hoe Spaanse soldaten voor de lol twee indiaanse jongetjes onthoofden, om hun papegaaien af te pakken. En zodra de Spanjaarden in de gaten kregen

HET UITGEGOMDE VOLK

dat de Caraïben lang niet zo goudrijk waren als ze gehoopt hadden, dwongen ze de inboorlingen als slaven te werken op hun plantages, tot ze erbij neervielen. Wanhopige Arawaks pleegden collectief zelfmoord met maniokgif en doodden hun baby's bij de geboorte om hun een afgrijselijk leven te besparen.

Binnen tien jaar na Columbus' landing was de inheemse bevolking van de Caraïben gehalveerd, en tegen 1550 al zo goed als uitgeroeid. Nog honderd jaar later bleek er niet één oorspronkelijke bewoner meer te vinden bij een 'volkstelling'. Een volk van de aardbol geveegd door ziekte, uitbuiting en moord.

Zoals Randy Newman zong (in 'The Great Nations of Europe'):

They're a picture in a museum
Some lines written in a book
But you won't find a live one no matter where you look.

Niet veel minder erg ging het eraan toe op het Zuid- en Midden-Amerikaanse vasteland, waar ziekten en meedogenloze conquistadores de oorspronkelijke bevolking decimeerden. Over de precieze aantallen zijn historici het verre van eens, maar David Reynolds maakt in zijn *America. Empire of Liberty* een interessante 'gemiddelde' schatting: van de 50 miljoen 'indianen' in de beide Amerika's in 1492 bleven er tegen 1650 nog 5 miljoen over.

Het hele idee dat Columbus Amerika 'ontdekt' heeft, is een staaltje van flagrante West-Europese navelstaarderij. Om te beginnen hadden de Vikingen in de vroege elfde eeuw al diverse nederzettingen gebouwd op de kusten van Nova Scotia en het huidige Québec, misschien zelfs rond Boston.

Maar de echte Amerikanen, de mensen die we door Columbus' vergissing indianen zijn gaan noemen, trokken veertienduizend jaar geleden vanuit Siberië naar Alaska, via wat nu de Beringstraat heet. Toen, op het einde van een ijstijd, was het een goed bewandelbare steppe. Langs de kusten van de Stille Oceaan zakten ze geleidelijk steeds verder naar het zuiden. De meest verfijnde beschavingen – Inca's, Maya's,

AMERIKANEN

Azteken – ontstonden in wat we vandaag Latijns-Amerika noemen. Qua architecturale finesse en maatschappelijke organisatie moesten ze niet onderdoen voor de West-Europese beschavingen. Dat stelden ook de conquistadores verbaasd vast, om hen vervolgens grotendeels uit te roeien. Indrukwekkende overblijfselen zoals Machu Picchu en Chichén Itzá blijven wel eeuwige getuigen van hun bestaan en hun verwezenlijkingen.

Rouwen op Thanksgiving

Tot vandaag blijft onder rechts-conservatieve blanken het hardnekkige misverstand leven dat Noord-Amerika een vrijwel leeg territorium was, louter bewoond door nomadische volkeren die weinig talrijk en onbeschaafd waren. De nationaal directeur van de Ku Klux Klan lachte me uit toen ik die volkeren ‘de oorspronkelijke bewoners van Amerika’ noemde. ‘Losse stammen die verspreid wonen en constant met elkaar oorlog voeren’, daarmee kon een ernstig mens volgens hem geen rekening houden. De mening van een doorgeslagen *white supremacist*? Nee, het riedeltje dat Amerika *virgin land* was, wordt in veel bredere kringen gedragen – het staat zelfs in schoolboeken in conservatieve staten. ‘*Stolen land*’ of ‘*raped land*’ zou nochtans een accuratere term zijn.

Op Amerikaanse scholen wordt jaarlijks Columbus Day gevierd, tot afgrijzen van Native Americans, die 12 oktober 1492 als de zwartste dag in de geschiedenis beschouwen. Canada en de Latijns-Amerikaanse landen zijn sinds lang overgeschakeld op feestdagen die meer rekening houden met de scherpe historische kritiek op Columbus en met de gevoelens van de oorspronkelijke volkeren. In de VS was er een markante opflakking van protest rond 1992, naar aanleiding van de vijfhonderdjarige herdenking van de ‘ontdekking’, maar die vlag van bredere erkenning van schuld duurde niet lang.

In de geschiedenisles wordt in veel staten niet gerept over de tumultbouwers in de vallei van de Ohio, die gedurende duizenden jaren kilometerslange grafmonumenten en vestingen bouwden in de

HET UITGEGOMDE VOLK

vorm van vogels of slangen, en die handel dreven van de Grote Meren tot de Golf van Mexico, noch over het eveneens duizenden jaren oude volk dat in de huidige staten Arizona, New Mexico, Utah en Colorado architecturaal verfijnde pueblo's (dorpen) van steen in de rotswanden uithouwde.

Zelfs Cahokia is nauwelijks bekend: een stad van twintig- à dertig-duizend inwoners in het zuiden van de huidige staat Illinois, tussen onze zevende en dertiende eeuw het centrum van een uitgebreide stedelijke beschaving. Toen reisverslaggever Henry Brackenridge in 1811 de overblijfselen ontdekte van vijfenveertig gigantische aarden grafheuvels en ceremoniële plaatsen die deden denken aan de Egyptische piramides, wilden veel blanken gewoon niet geloven dat indianen deze monumenten hadden gebouwd. Ze sleurden er Noormannen en zelfs Feniciërs en Welshmen bij als mogelijke bouwers – als het maar Europeanen waren, en geen 'wilden'.

Waarom Cahokia na 1200 verlaten werd, is een historisch raadsel. Archeologen vermoeden dat er onvoldoende drinkwater en bodemrijkdom was om de steeds grotere stad in stand te houden. Het houdt dus wel steek dat de Native Americans – die geleidelijk versnipperd waren tot nomadische stammen – hun culturele hoogtepunt achter zich hadden toen de blanken arriveerden. Toch hadden ze nog een vorm van beschaving en verfijning die anders, maar zeker niet inferieur was aan die van de blanke immigranten. Ze hadden bijvoorbeeld verrassend hedendaagse ideeën over duurzame landbouw en jacht. Indianen waren ecologisten avant la lettre. Ze zagen met lede ogen aan hoe blanken het land en het wild niet gebruikten en eerden, maar verbruikten en uitputten. Bovendien waren hun sociale verhoudingen veel harmonieuzer dan de Europese, met de vrouw als hiërarchische spil van de familie, met een collectivistische kijk op eigendom en bezitsverwerving, en een strafrecht dat meer op schadeherstel en genoegdoening gericht was dan op blinde repressie.

Het waren dus geen 'wilden', en al zeker geen 'egoïsten die alle land voor zichzelf wilden houden en met niemand wilden delen', zoals film-

AMERIKANEN

ster John Wayne het in 1971 bestond te zeggen in een geruchtmakend interview met *Playboy*.

Pocahontas en 'King Philip'

Ze deelden immers wél. In de vroege zeventiende eeuw redden ze blanke kolonisten op twee plaatsen van de hongerdood. Louter dankzij voedselhulp van de Powhatans kwamen de eerste kolonisten in Virginia in de barre winter van 1610 niet om. De Engelsen pakten het vervolgens slim aan. Ze kroonden hun leider, Wahunsonacook, tot 'koning Powhatan' en verleidden hem tot een bondgenootschap. Over het waarheidsgehalte van het verhaal dat Wahunsonacooks dochter Pocahontas de Engelsman John Smith heeft gered toen de Powhatans hem wilden vermoorden, wordt al eeuwen gedebatteerd. Vast staat dat de kolonisten van Jamestown de zeventienjarige Pocahontas enkele jaren later ontvoerden om verdere voedselhulp af te dwingen van haar stamgenoten, dat ze zich in gevangenschap bekeerde tot het christendom en trouwde met John Rolfe, en op haar twintigste aan een ziekte overleed in Engeland.

Haar volksgenoten verging het nauwelijks beter. Ontzet dat er jaar na jaar meer kolonisten landden, namen de indianen uiteindelijk toch de wapens op. Tegen de vuurwapens van de kolonisten konden ze echter niet op. Van de achtduizend Powhatans bleven er na twaalf jaar minder dan duizend over.

Noordelijker, in Massachusetts, landden in 1620 de Pilgrim Fathers. Ook deze gevluchte Engelse puriteinen werden in hun eerste jaar door indianen (Wampanoags in dit geval) van de hongerdood gered. Thanksgiving, het feest van verbroedering op het einde van november, herdenkt deze 'verbroedering' jaarlijks. Nauwelijks een Amerikaan die erbij stil schijnt te staan hoe sentimenteel en hypocriet het is een indiaanse daad van barmhartigheid te herdenken die tot de ondergang van hun ras en cultuur zou leiden. Afstammelingen van de Wampanoags organiseren op 'Thanksgiving' jaarlijks een rouwbijeenkomst.

HET UITGEGOMDE VOLK

Ook hier verzuurden immers de vriendelijke verhoudingen al na enkele jaren, door de snelle aangroei van het aantal kolonisten en hun honger naar land. Ze beriepen zich daarbij op de Bijbel, en op de doctrine van *res nullius*. Aangezien de collectief ingestelde indianen geen juridisch begrip kenden voor eigendom op de grond, was hun territorium naar blanke normen niemandsland. De eerste blanke die dat wenste, kon het dus opeisen. Vergriepen door individuele indianen werden bestraft met regelrechte slachtpartijen in indiaanse dorpen, en de Native Americans werden systematisch van hun jachtgronden verdreven. In 1675 leidde Metacomet, hoofd van de Wampanoags, een stammenverbond in een eerste echte indianenoorlog, die als King Philip's War de geschiedenis inging, omdat de Engelsen Metacomet die bijnaam hadden gegeven. Na een maandenlange bloedige strijd werden de indianen verslagen. King Philips afgehakte hoofd, op een staak gespietst, sierde twintig jaar lang de stadspoort van Plymouth.

King Philip's War was een bloedige strijd waarin de indianen tientallen vestigingen aanvielen en er twaalf volledig verwoestten. Deze agressie was – in weerwil van de racistische westerstraditie over de bloeddorstige roodhuid – uniek in de geschiedenis van Noord-Amerika. Slechts één andere keer durfde een indiaan, de retorisch uiterst begaafde Tecumseh, een openlijke oorlog aan tegen de zoveel talrijkere en beter bewapende blanken. Het jonge Shawneecopperhoofd verzamelde in het begin van de negentiende eeuw een indrukwekkende confederatie van inheemse volkeren rond zich, in de hoop de Ohiorivier als definitieve grens van het gebied der blanken en indianen af te dwingen. Na twee jaar strijd sneuvelde hij op het slagveld in 1812. Tecumseh heeft tenminste – als enige beroemde indiaan – de eer gekregen dat een tiental Amerikaanse stadjes, scholen en zelfs een oorlogsschip naar hem genoemd werden. Het charismatische opperhoofd dwong zelfs in zijn tijd respect af onder de blanken. William Sherman, een beroemde generaal uit de Burgeroorlog, werd geboren in 1820 en kreeg Tecumseh als tweede voornaam – een voorbode van zijn latere militaire vaardigheden.

AMERIKANEN

Het eerbetoon voor Tecumseh, toch een van de grootste figuren uit de Amerikaanse geschiedenis, heeft zich overigens nooit uitgestrekt tot een bioscoopfilm over hem. Dat gebeurde wel in de DDR, in 1972. Het was een zogenaamde ‘Ostern’ of ‘rode western’: een genre dat in de Koude Oorlog floreerde in communistisch Oost-Europa, waarin vaak onderwerpen werden behandeld die de imperialistische Amerikanen in hun hemd zetten.

Amper twee keer dus was er sprake van een echte oorlog tussen blanken en indianen, met verschrikkelijke gevolgen voor onschuldige mensen, maar ten minste een schijn van militair evenwicht: een *fair fight*, voor zover grootscheeps wapengeweld ooit eerlijk kan zijn. Na 1812 was daarvan nooit meer sprake. De ‘verovering van het Westen’, geromantiseerd tot een Hollywoodgenre, was één lange aaneenschakeling van gebroken beloftes, ordinaire landroof, racistische moord en deportatie. Af en toe resulteerde dat in geïsoleerd verweer, vaak niet meer dan een schermutseling of een wraakactie op een of andere hoeve, die dan met zwaar militair machtsvertoon vergolden werd.

Er kleefde veel bloed aan de handen van blanke pioniers. Het doden van een indiaan werd zelden of nooit vervolgd, en soms zelfs financieel aangemoedigd.

Ook het leger spaarde vaak vrouwen noch kinderen tijdens dubieuze strafexpedities. Toch was niet wapengeweld maar ziekte de hoofdoorzaak van de fenomenale ontvolking, die ertoe leidde dat er omstreeks 1900 nog maar 250.000 indianen overbleven in Noord-Amerika.

Soms werden ziektekiemen bewust als biologisch wapen gebruikt. De eerste keer gebeurde dat op het einde van de Britse tijd, in 1763. Een Britse officier aan de Ohiorivier gaf toen aan enkele chiefs van stammen die hij liever kwijt dan rijk was de ongewassen dekens ‘cadeau’ uit het hospitaal waar de patiënten van een pokkenplaag werden verpleegd. Dat bleek efficiënter dan tegen hen te vechten.

Een systematische tactiek was dat echter niet. De vreselijke tol die oorspronkelijk uit Europa overgebrachte ziekten eisten onder de Native Americans, wordt tot vandaag door blanken gebruikt om hun

HET UITGEGOMDE VOLK

handen in onschuld te wassen. ‘Dat indianen zo snel ziek werden, kwam doordat ze te primitief waren om ver te reizen en dus geen immuniteit opbouwden’, is een bedenkelijke redenering die populair is in rechtse kringen.

‘Neten worden luizen’

In 1971 verscheen *Bury My Heart at Wounded Knee*, een gedetailleerde reconstructie van de laatste decennia van indiaans verzet. Auteur Dee Brown, zelf blank, was de eerste die terugging naar het bronmateriaal – ook dat van indiaanse zijde. Zijn relaas is even gruwelijk als meeslepend, en leidt tot een onafwendbare conclusie: of indianenvolkeren zich nu hevig verzetten dan wel meegaand waren in de hoop op een menselijke behandeling door de overmacht, ze waren sowieso altijd de pineut.

Een goed voorbeeld waren de Santee Sioux van Minnesota en hun chieft Little Crow. Hij stelde vast dat in tien jaar tijd zo’n vijftienduizend trappers en kolonisten zich op zijn gebied – ten westen van de ‘permanente grens tussen blanken en indianen’ uit 1834 – vestigden, hen financieel bedrogen en hun vrouwen misbruikten. Hij liet betijen, overtuigd van de uiteindelijke militaire overmacht van de blanken, en stemde in met allerlei verdragen. Little Crow ging zich zelfs westers kleden, bouwde een huis en begon een boerderij, bekeerde zich tot het christendom, probeerde het racisme te relativiseren. In ruil voor het opgeven van hun jachtgebieden kregen de Santee geld om eten te kopen, maar toen de geld opslorpende Burgeroorlog uitbrak, bleef de alimentatie maandenlang uit. Uit pure honger kwamen jongere heethoofden van de Santee alsnog in opstand en vermoordden bij een raid op een voedseldepot honderden blanken. 303 krijgers werden ter dood veroordeeld, wat door een interventie van president Lincoln werd teruggebracht tot 39. Het was niettemin de grootste massa-executie uit de Amerikaanse geschiedenis.

De behoedzamere tak onder leiding van Little Crow vluchtte de grens over naar Canada. Zodra Little Crow terugkeerde naar Minne-

AMERIKANEN

sota in de hoop er paarden te vinden, werd hij afgemaakt als een hond. De Santee kwamen uiteindelijk terecht in een onherbergzaam reservaat. Het zou voor de in hun eer gekrenkte indianen van vandaag een troost moeten zijn: er was niets wat hun voorouders hadden kunnen doen.

Het dieptepunt – en een van de donkerste dagen in de Amerikaanse geschiedenis – was het bloedbad van Sand Creek, in Colorado, op 29 november 1864. De Third Colorado Cavalry (670 man), onder leiding van de uiterst racistische kolonel John Chivington, viel toen zonder enige aanleiding een kamp van Arapaho's en Cheyennes aan, waar alleen maar vrouwen, kinderen en grijsaards verbleven. De indianen konden hun ogen niet geloven: en de verdragen dan? Met de historische woorden 'neten worden luizen' beval Chivington zijn mannen ook kleine kinderen te vermoorden. Veel vrouwen werden verkracht, van sommige werden de geslachtsdelen uitgesneden als trofee. Het kamp met honderden weerloze mensen werd bijna volledig uitgeroeid. Chivington kreeg slechts een berisping. Pas in 2014 bood gouverneur John Hickenlooper namens de VS excuses aan voor het bloedbad aan de Cheyennes en Arapaho's. Het aantal onrechtstreekse slachtoffers van Sand Creek is nauwelijks te schatten: het nieuws verspreidde zich snel over de prairies en was de onmiddellijke aanleiding voor een laatste golf van indiaanse aanvallen op blanke kolonisten voor hun verzet helemaal gebroken werd.

Nog meer indianen werden niet met wapens vermoord, maar stierven door ontbering en ondervoeding. Ook dat was een bewuste strategie van de blanken. De Navajo's in Arizona en New Mexico bijvoorbeeld werden tot overgave gedwongen met de tactiek van de verschroeiende aarde. Vanuit de canyons waarin ze zich verscholen, zagen ze machteloos toe hoe blanken steeds weer hun landbouwgronden in de as legden. Toen ze uiteindelijk capituleerden en op een lange winterse voetmars werden afgevoerd naar een woestijn op de grens met Texas, bleek dat in dat gebied landbouw nauwelijks mogelijk was. Bovendien bleek het water van de Pecos er besmet met alkaline, wat het zo goed als ondrinkbaar maakte. De Navajo's hadden echter geluk: in 1868